- *ħatra tal-ġudikanti*
- *interess ġuridiku – victim status*
- *kompetenza dupliċi tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili*
- *azzjonijiet imħallta (taħt liġi ordinarja u "kostituzzjonali"*
- *kull azzjoni trid issir skont ir-rit tagħha*

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

SEDE KOSTITUZZJONALI

IMĦALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 2 ta' Diċembru, 2021

Rikors Nru. 234/2021 GM

Avukat Dr. Anna Mallia K.I. 592159M

vs

(1) Il-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura;

(2) Il-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja għal kull interess li jista' jkollha tenut kont li l-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura huwa sotto kumitat tal-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja;

(3) L-Avukat tal-Istat

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors li permezz tiegħu l-Avukat Dottoressa Anna Mallia, wara li ppremettiet illi :

"Skont l-artikolu 96A tal-Kostituzzjoni ta' Malta l-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura (minn hawn 'il quddiem, il-Kumitat) għandu jkun kompost mill-Prim Imħallef, minn żewġ membri eletti għal perjodu ta' erba (4) snin minn fost l-imħallfin tal-qrati superjuri; membru elett għal perjodu ta' erba' (4) snin minn fost il-maġistrati tal-qrati inferjuri; l-Awditur Ġenerali; Il-Kummissarju għall-Investigazzjonijiet Amministrattivi (Ombudsman) u l-President tal-Kamra tal-Avukati.

"L-Imħallfin fuq dan il-Kumitat huma l-Onorevoli Imħallef Tonio Mallia, l-Onorevoli Imħallef Edwina Grima eletti minn fost l-imħallfin tal-qrati superjuri u l-Maġistrat Dott Gabriella Vella eletta minn fost il-maġistrati tal-qrati inferjuri.

"Meta ħarġet is-sejħa pubblika mill-Ministru għall-Ġustizzja, l-Ugwaljanza u l-Governanza fit-12 ta' Frar, 2021 dan il-Kumitat kien kompost skont ma titlob il-Kostituzzjoni u ġew ippubblikati wkoll diversi regoli, gwidi u dokumentazzjoni mill-istess Kumitat fosthom ir-*Rules and Guidelines for the Expression of Interest, Guidelines on Good Character, Personal Questionnaire u Authorisation and Consent Form*. Illi dawn id-dokumenti, regoli u gwidi saru mill-Kumitat qabel ma ħarġet is-sejħa għall-espressjoni ta' interess tat-12 ta' Frar, 2021.

"Skont l-istqarrija maħruġa mill-Uffiċċju tal-President ta' Malta nhar il-15 ta' April, 2021 kien hemm b'kollox disgħa u għoxrin (29) espressjoni ta' interess.

"Skont ma jirriżulta mill-imsemmija stqarrija l-Maġistrat Gabriella Vella ġiet imsemmija bħala waħda mill-persuni li fl-opinjoni tal-imsemmi Kumitat kienet ikkunsidrata li kienet idoneja u meritevoli għall-ħatra ta' Imħallef fil-Qrati Superjuri. Dan ifisser li l-imsemmija Maġistrat issottommettiet, hija wkoll, l-applikazzjoni tagħha għal kunsiderazzjoni tal-Kumitat għal ħatra ta' imħallef, li hija membru tiegħu.

"Dan ifisser li kien hemm membru mill-istess Kumitat li ssottometta l-applikazzjoni tiegħu quddiem l-istess Kumitat li hija kienet tifforma parti minnu għal kunsiderazzjoni tal-istess Kumitat biex hija tiġi rakkomandata lill-President ta' Malta għal ħatra ta' Imħallef.

"L-imsemmija maġistrat qatt ma pparteċipat waqt l-intervista tagħha li kienu qegħdin isiru ħlief għal intervista *qua* kandidat u ġara għalhekk li l-intervisti li saru mill-Kumitat lid-disgħa u għoxrin (29) kandidat kollha saru mingħajr ma kien hemm membru elett minn fost il-maġistrati tal-qrati inferjuri kif jirrikjedi tassativament l-artikolu 96A tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

"Filwaqt li l-artikolu 96A tal-kostituzzjoni jindika x'għandu jiġri jekk il-Prim Imħallef, l-Awditur Ġenerali, il-Kummissarju għall-Investigazzjonijiet Amministrattivi u l-President tal-Kamra jastjenu u /jew jiġu rikużati, mhux l-istess jista' jingħad għar-rigward taż-żewġ Imħallfin u l-Maġistrat.

"Għal din is-sitwazzjoni ddeċieda l-Kumitat billi għamel regoli huwa nnifsu u b'hekk arroga għalih poter li ma kellux. Dan għamlu billi fil-paragrafu sitta (6) taħt l-intestatura numru tmintax (18) (18(6)) intitolata Appointing Magistrates to Judgeship qal "*Where the Magistrate sitting on the JAC has him/herself expressed an interest in an appointment to judgeship, he/she shall not participate in the process leading to the evaluation and decision of his/her eligibility for appointment*".

"Issa ġara li l-imsemmija maġistrat mhux biss ma pparteċipatx fl-ebda intervista li saret u lanqas tista' tipparteċipa f'intervisti li għad iridu jsiru, u dan għal perjodu ta' sentejn mid-data ta' rakkomandazzjoni tagħha, u dan peress li l-istess Kumitat fl-istess *Rules and Guidelines*, qabad u ddeċieda li dawk li ma jintagħżlux mil-President jistgħu jiġu magħżula sa sentejn oħra meta dan ma joħroġ minn imkien mill-Kostituzzjoni ta' Malta. Li għalhekk insibu li skont ir-regola numru sebgħa (7) taħt l-intestatura numru ħamsa (5) ((7)), intitolata Assessment of Candidates, regola oħra maħluqa mill-Kumitat, "*Assessments are valid for a period of two (2) years. Before the lapse of the first two (2) years a candidate shall be required to confirm whether he/she remains interested in being appointed to judicial office and to complete the Confirmation Form (Appendix B). A new Questionnaire must be submitted prior to the expiry of the fourth year from the original application if a candidate continues to be interested in a judicial appointment after the expiry date. In that case a new assessment is undertaken by the Committee and a prior "recommended" assessment remains valid until the new assessment is completed. If the new assessment is different than the previous one, supporting comments must be provided by the Committee*".

"Konsegwentement, il-Kumitat ma kienx u ma huwiex kompost kif trid il-Kostituzzjoni u allura kull deċiżjoni li ħa u għad irid jieħu fis-sitwazzjoni preżenti hija nulla u bla effett. Oltre dan, meta l-Kumitat iddeċieda li jmexxi mingħajr il-maġistrat membru tal-Kumitat, huwa kien qiegħed imur kontra d-dettami tal-Kostituzzjoni u pprova jillapazza għal dan in-nuqqas billi għamel regolament hu meta ma kellu l-ebda jedd jew awtorita` li jagħmel tali regolamenti.

"Dan imur kontra dak li hu tassativament rikjest mill-Artikolu 96A tal-Kostituzzjoni ta' Malta stante li tali artikolu jagħmilha ċar li l-Maġistrat għandu jkun membru ta' dan il-Kumitat u għalhekk, ġaladarba din is-sitwazzjoni kienet ben magħrufa għal Kumitat, tant li għamel regola *ad hoc* fir-regoli tiegħu li tiddetta x'għandu jsir meta magistrat li jkun membru tal-Kumitat japplika għal ħatra ta' mħallef, u dan qabel ma ħarġet is-sejħa għall-espressjoni ta' interess huwa messu talab lill-imsemmija maġistrat sabiex ma tibqax fuq dan il-Kumitat u terġa' ssir elezzjoni għall-ħatra ta' Maġistrat ieħor minn fost il-maġistrati li ma għandux interess japplika għal kariga ta' Imħallef. B'hekk il-Kumitat kien ikun kompost kif suppost, skont ma' trid il-Kostituzzjoni. Bir-regoli li għamel illegalment il-Kumitat huwa ġie li ċċirkonventa r-rekwiżiti tal-Kostituzzjoni u baqa' għaddej fil-proċess tal-għażla, b'membru nieqes fil-Kumitat u baqa' jagħmel l-intervesti lil dawk kollha li applikaw għal ħatra ta' Imħallef.

"Għalhekk ir-regoli li għamel l-istess Kumitat fil-kriterji għall-eliġibilita` tal-ħatra ta' Imħallef mar ultra vires il-poteri tiegħu meta ppubblika il-*Judicial Appointments Committee – Rules and Guidelines* fosthom dwar il-kriterji għal eliġibilita` għal ħatriet tal-ġudikatura, dwar x'jiġri jekk maġistrat li jkun membru tal-Kumitat japplika għal Imħallef u kif dawk li ma jintagħżlux mill-President ta' Malta għandhom sa sentejn li fihom jistgħu jiġu magħżula u dan meta l-Kostituzzjoni ta' Malta ma tagħtihomx poter jagħmlu dan. Oltre dan, il-funzjonijiet tal-Kumitat huma ben delinejati fis-sub-artikolu (6) tal-artikolu 96A tal-Kostituzzjoni u fl-ebda waħda minn dawn il-funzjonijiet ma hemm li huwa jista' jagħmel regoli, jew li jagħmel regoli fejn il-Kostituzzjoni ma tipprovdix għal xi sitwazzjoni partikolari, jew addirittura jżid mar-rekwiżiti fil-Kostituzzjoni. Dak li għamel il-Kumitat, meta huwa ħoloq regoli huwa abbuż tal-liġi għax arroga għalih innifsu poter li ma kellux.

"Huwa abbuż li wieħed jinterpreta l-artikolu 96A (8) li jagħti l-poter lil dan il-Kumitat li jirregola l-proċedura tiegħu stess bħala li din tinkludi wkoll li huwa jista jagħmel ir-regoli biex jgħid x'jiġri meta Maġistrat membru tal-Kumitat japplika għal Imħallef, il-kriterji għal eliġibilita` tal-ħatriet u li dawk li ma jintagħżlux mill-President jistgħu jiġu magħżula jekk tinħoloq xi vakanza fi żmien sentejn. Illi dan ifisser li kull minn japplika meta terġa' toħroġ sejħa għall-espressjoni ta' interess sejjer jitqiegħed fi żvantaġġ kbir u dan peress li diġa` hemm tmien (8) persuni li ser jibqgħu fuq dak ir-reġistru, għal sentejn, bil-possibilita` remota immens li xi applikant ġdid jiġi aċċettat u rakkomandat lill-President ta' Malta u li dan ikun wieħed mit-tliet kandidati li jiġu suġġeriti lill-President ta' Malta għall-ħatra ta' Imħallef. Konsegwentement ukoll, dan sejjer joħloq element ta' diskriminazzjoni fil-konfront tar-rikorrenti liema diskriminazzjoni hija pprojbita mill-Kostituzzjoni u mill-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem.

"Fost ir-regoli li għoġbu joħloq il-Kumitat hemm ukoll, regola numru tlieta (3) taħt il-paragrafu tnejn (2) intestat Important notice to candidates, li ma tinstab imkien fil-Kostituzzjoni, li "*No Applicant shall be recommended for judicial office by the Committee unless at least 12 months would have lapsed from the date when all political and other affiliations have been severed and the date of the report to the President making a recommendation*." Ir-rikorrenti tassigura lil din l-Onorabbli Qorti li hija ma għandha ebda affiljazzjoni politika jew oħra u dak li qed titlob huwa biss li kollox isir skont dak rikjest mill-Kostituzzjoni ta' Malta.

"Kif diġa` ingħad, minn imkien ma jirriżulta mill-Kostituzzjoni ta' Malta li tali Kostituzzjoni tagħti poter lil dan il-Kumitat sabiex jistabilixxi, iżid jew inaqqas mal-kriterji stabbiliti fl-artikolu 96B (2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta għal ħatra tal-ġudikanti.

"Agħar minn hekk, jirriżulta mill-istqarrija maħruġa mill-President ta' Malta datata 15 ta' April, 2021, li l-'Kumitat kollettivament iddelibera dwar ir-rakkomandazzjonijiet li huwa tenut jagħmel lill-Eċċellenza Tiegħu l-President skont l-Artiklu 96(A) tal-Kostituzzjoni ta' Malta'. Kollettivament tfisser kollha, inkluż allura l-Maġistrat li ġiet rakkomandata lill-istess President li hija iddoneja sabiex isservi ta' Imħallef. Oltre dan, mill-istess stqarrija, jirriżulta li "Għalhekk, fuq il-fehma unanima tal-Membri tal-imsemmi Kumitat" u fuq indikazzjoni ċara ta' min fl-opinjoni tal-Kumitat kienu dawk li l-aktar għandhom mertu u illi huma l-aktar idoneji għall-kariga ta'

mħallef fil-Qrati Superjuri. Dan ifisser li l-istess Kumitat lill-President ta’ Malta ma għarrfux li l-Kumitat kien kompost minn membru nieqes.

“Għalhekk jirriżulta ċar li l-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura ma kienx kompost skont il-liġi u biex jagħmel tajjeb għal dan in-nuqqas ħoloq regola huwa stess u naqqas membru mill-Kumitat l-għaliex dak il-membru applikat għall-kariga ta’ Imħallef meta dan ma setax isir legalment u konsegwentement mar ultra vires il-Kostituzzjoni.

“Ukoll, ġaladarba dan l-artiklu 96A tal-Kostituzzjoni qed jitkellem fuq rakkomandazzjoni lill-President ta’ Malta dwar min, fil-fehma tiegħu huwa idoneju għall-ħatra ta’ kariga ta’ Imħallef jew Maġistrat, dan il-proċess għandu jkun wieħed trasparenti u mhux sigriet jew kunfidenzjali l-għaliex min japplika jkun qiegħed fl-impossibbilita` li jista’ jikkontesta, jekk ikun il-każ, rakkomandazzjonijiet magħmulin mill-istess Kumitat lill-President ta’ Malta. Konsegwentement, dan l-artikolu jmur ukoll kontra d-disposizzjonijiet tal-istess Kostituzzjoni, fost oħrajn, dawk tal-liberta` tal-espressjoni u għad-dritt li joħroġ mill-istess dwar id-dritt tal-informazzjoni. Dan id-dritt huwa essenzjali anke sabiex il-ħidma tiegħu tkun fil-miftuħ u ma jkunx hemm dubji dwar l-operat tiegħu, bħal per eżempju jekk kienx hemm astensjoni ta’ xi membru jew membri partikolari li jaf ikollhom ħbiberija ma’ xi applikanti. Malta hija żgħira u n-nies huma magħrufa. Għalhekk, anke fl-interess tat-trasparenza, l-proċeduri kollha, kif diġa` jsir f’Kumitati oħra, fosthom dawk Parlamentari għal ħatriet pubbliċi, għandhom isiru fil-miftuħ u mhux fil-magħluq, u l-informazzjoni tkun kollha disponibbli u mhux tinżamm mistura.

“L-esponenti għandha interess f’din it-talba stante li hija avukat u hija eliġibbli għal ħatra ta’ ġudikant u tixtieq tassigura ruħha li s-sejħiet li saru u li għad iridu jsiru għal ħatra ta’ Ġudikanti jkunu skont il-Kostituzzjoni ta’ Malta u tista’ tassigura lil min intagħżel li tali proċeduri qed isiru sabiex kollox isir skont il-liġi għaliex ħadd ma hu ‘l fuq mil-liġi”.

Talbet lil din il-Qorti sabiex tiddikjara illi:

“1. Il-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura ma kompost ai termini tal-Artikolu 96A tal-Kostituzzjoni ta’ Malta meta għamel l-intervisti

lil min applika għal ħatra ta' gudikant skont is-sejħa għal espressjoni ta' interess datata 12 ta' Frar, 2021 u mhux ser ikun hekk kompost għal perjodu ta' sentejn mid-data tar-rakkomandazzjoni magħmula lill-President ta' Malta. Konsegwentement, ir-rakkomandazzjoni magħmula lill-President ta' Malta u kull rakkomandazzjoni li huwa sejjer jagħmel sakemm tibqa` din is-sitwazzjoni hija nulla u bla effett.

"2. Il-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura aġixxa ultra vires il-poteri mogħtija lilu mill-Kostituzzjoni meta ppubblika l-*Judicial Appointments Committee – Rules and Guidelines* u li fihom stabilixxa, fost oħrajn, kriterji oħra għall-eliġibilita` tal-ħatra ta' ġudikant u l-perjodu ta' validita` tal-*assessments* li saru fir-rigward ta' dawk il-kandidati li ma ntagħżlux mill-President ta' Malta u l-proċedura fir-rigward; li kemm-il darba maġistrat li jkun membru tal-Kumitat japplika għall-ħatra ta' imħallef, l-Kumitat għandu jmexxi mingħajr dak jew dik il-maġistrat, u li l-ebda applikant ma huwa ser jiġi rakkomandat lill-President ta' Malta sakemm ma jkunux għaddew tnax (12)-il xahar minn meta jkun qatt kull tip ta' affiljazzjoni u li l-proċeduri tiegħu jinżammu fil-magħluq u li l-ebda informazzjoni ma għandha tingħata lill-applikanti ħlief jekk ġewx rakkomandati jew le, bil-konsegwenza wkoll li tali regoli huma leżivi għad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti sanċiti fl-Artikolu 10 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali [l-Artikolu 10 tal-Ewwel Skeda tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta] u/jew fl-Artikolu 41 tal-Kostituzzjoni tar-Repubblika ta' Malta, kif ukoll kif sanċiti fil-protokoll numru 12 għal Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali u tal-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali [l-Artikolu 14 tal-Ewwel Skeda tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta] u/jew fl-Artikolu 45 tal-Kostituzzjoni tar-Repubblika ta' Malta.

"3. L-artikolu 96A tal-Kostituzzjoni u/jew l-applikazzjoni u t-tħaddim tiegħu jmur kontra l-istess Kostituzzjoni, u l-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem inkluż, id-dritt għall-informazzjoni naxxenti mid-dritt fundamentali għall-liberta` tal-Espressjoni sanċit fl-Artikolu 10 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali [l-Artikolu 10 tal-Ewwel Skeda tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta] u/jew fl-Artikolu 41 tal-Kostituzzjoni tar-Repubblika ta' Malta jekk tali proċeduri jibqgħu jsiru fil-magħluq u li jkunu sigrieti

u kunfidenzjali u għad-dritt fundamentali tagħha kontra d-diskriminazzjoni kif sanċit fil-protokoll numru 12 għal Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali u tal-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali [l-Artikolu 14 tal-Ewwel Skeda tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta] u/jew fl-Artikolu 45 tal-Kostituzzjoni tar-Repubblika ta' Malta.

"4. Konsegwentement tgħaddi sabiex tipprovdi u tagħti dawk il-provvedimenti u rimedji Kostituzzjonali u/jew Konvenzjonali kollha neċessarji u opportuni".

Rat il-verbal waqt l-udjenza tat-3 ta' Mejju 2021 li fih il-partijiet qablu li r-rikorrenti hija eliġibbli biex tapplika u okkorrendo tinħatar bħala Imħallef tal-Qrati Superjuri.

Rat li waqt l-udjenza tal-14 ta' Ġunju 2021 ir-rikorrenti u l-avukati tal-intimati stqarru li sejrin jistrieħu fuq l-atti u l-kawża ġiet differita għal-lum għas-sentenza dwar is-segwenti eċċezzjonijiet preliminari mressqa mill-intimati:

Il-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura:

"1. Ir-rikorrenti għandha ġġib prova skont il-liġi ta' l-interess ġuridiku tagħha kif ukoll tal-istat ta' vittma tagħha, u fin-nuqqas l-azzjoni tagħha għandha tiġi riġettata.

"2. L-irritwalità u n-nullità tal-azzjoni odjerna in kwantu tirrigwarda l-ewwel talba tar-rikorrenti, u ċjoè dik it-talba li hija diretta fil-konfront tal-ħidma żvolta mill-Kumitat eċċipjenti in segwitu għas-sejħa għal espressjoni ta' nteress datata 12 ta' Frar, 2021 (minn issa 'l quddiem imsejħa "is-Sejħa"), kif ukoll in kwantu tirrigwarda t-tieni talba tar-rikorrenti sa fejn din hija diretta għal sejbien li l-Kumitat eċċipjenti aġixxa ultra vires is-setgħat tiegħu, u dan billi tali talbiet kif imsejsa bil-kawżali dedotti mir-rikorrenti ma jistgħux jifformaw il-meritu ta' kawża kostituzzjonali, billi la huma bażati

fuq xi waħda mid-disposizzjonijiet tal-artikoli 33 sa 45 tal-Kostituzzjoni jew xi disposizzjoni tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea (Kapitlu 319 tal-Liġijiet ta' Malta), u lanqas ma huma bażati fuq l-artikolu 116 tal-Kostituzzjoni, u billi wkoll sa fejn jirrigwarda l-istess talbiet, ir-rikors promotur ma sarx fil-forma li trid il-liġi u jivvjola l-artikolu 156 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili".

Il-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja:

"Jidher illi r-rikorrenti qed tallega ksur ta' drittijiet fundamentali u titlob rimedji Kostituzzjonali u/jew Konvenzjonali (kif jirriżulta ċar mit-tielet u r-raba' talba), u fl-istess waqt qed titlob dikjarazzjoni ta' nullita` imsejsa fuq allegati nuqqasijiet proċedurali, inkluż allegat aġir ultra vires da parti tal-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura. Għalhekk, il-Kummissjoni esponenti qiegħdha preliminarjament teċċepixxi n-nullita` tar-rikors promotur u dan għaliex l-ewwel u t-tieni talba tar-rikorrenti, ladarba mhumiex imsejsa fuq allegat ksur ta' drittijiet fondamentali, ma setgħux jitressqu b'rikors sempliċi, iżda kellhom semmai jitressqu permezz ta' azzjoni appożita bil-proċedura tar-rikors maħluf kif jitlob l-Artiklu 164(1) tal-Kap 12 tal-Liġijiet ta' Malta".

L-Avukat tal-Istat:

"1. Ir-rikorrenti ma għandhiex, lanqas fl-apparenza, interess ġuridiku biex tirreklama stat ta' vittma ta' ksur tad-drittijiet fondamentali ċitati fir-rikors promotur u dan prinċipalment, iżda mhux biss, minħabba l-fatt illi r-rikorrent imkien ma tistqarr illi hija kienet kandidat fil-proċess ta' għażla ta' membri tal-ġudikatura illi hija qiegħda tippretendi li timpunja. Illi in kwantu r-rikorrent tipprova tistabbilixxi l-allegat interess ġuridiku tagħha mal-fatt illi hija avukat li hija eliġibbli biex tapplika għal ħatra fil-ġudikatura, dak il-fatt ma jeradikax l-interess ġuridiku attwali li tirrikjedi l-liġi, kif lanqas ma jeradika l-interess ġuridiku x-xewqa tar-rikorrent li tkun tista' taċċerta li kollox sar skont il-liġi.

"2. L-azzjoni odjerna kif proposta mir-rikorrenti hija neboluża għall-aħħar, u għalhekk nulla u bla ebda effett fil-Liġi, u dan stante li tipproponi f'nifs wieħed sia azzjoni ta' reviżjoni ta' deċiżjoni

amministrattiva in kwantu titlob l-invalidita` tal-ħatra ta' ġudikanti ġodda minħabba allegati nuqqasijiet proċedurali, kif ukoll tippreżenta rikors kostituzzjonali u tallega ksur effettiv tad-drittijiet fundamental tal-bniedem, u dan bi ksur tal-massima legali *electa una via non datum recursus ad alteram*.

"3. In kwantu, għalkemm b'nuqqas ta' kjarezza, r-rikorrent donnha qiegħda tippretendi li teżerċita wkoll ccess popolaris fit-termini tal-Artikolu 116 tal-Kostituzzjoni billi qiegħda tallega illi l-Artikolu 96A tal-istess Kostituzzjoni, sa fejn jipprovdi għall-kunfidenzjalita` tal-proċeduri quddiem il-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura, 'imur kontra l-istess Kostituzzjoni', l-azzjoni hija wkoll monka stante illi azzjoni bħal dik, skont l-istess artikolu 116, ma tistax tkun imsejsa fuq allegata inkonsistenza mad-dispożizzjonijiet tal-artikoli 33 sa 45 tal-Kostituzzjoni, kif fil-fatt tagħmel ir-rikorrenti.

"4. Sa fejn l-esponenti jifhem li si tratta ta' talba għal dikjarazzjoni ta' nullita` minħabba allegat aġir ultra vires da parti tal-Kumitat intimat, hekk kif jidher li hu l-każ fl-ewwel u t-tieni talba, l-azzjoni odjerna hija effettivament nulla stante li tali talbiet ma jistgħux jiġu ppreżentati f'ambitu ta' kawża kostituzzjonali, u dina l-Onorabbli Qorti, fil-vesti tagħha ta' sede kostituzzjonali, m'għandhiex il-kompetenza biex effettivament tiddeċiedi talbiet ta' din ix-xorta, li kellhom jitressqu separatament permezz ta' azzjoni appożita bil-proċedura tar-Rikors Maħluf".

Ikkunsidrat:

Ir-rikorrenti qiegħdha titlob dikjarazzjoni li:

- Il-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura ("Il-Kumitat") ma kienx (u mhux se jkun għas-sentejn li ġejjin) regolarment kompost skont Art. 96A tal-Kostituzzjoni u għalhekk ir-rakkomandazzjonijiet tiegħu lill-President huma nulli.

- Il-Kumitat aġixxa *ultra vires* meta ppubblika r-*Rules and Guidelines* li huma leżivi ta' għadd ta' drittijiet fundamentali imsemmija fit-tieni talba.

- L-Art. 96A tal-Kostituzzjoni jikser l-istess Kostituzzjoni, u għadd ta' drittijiet fundamentali oħrajn tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem imsemmija fit-tielet talba.

Id-difiża preliminari tal-intimati tista' tinġabar f'dawn il-propożizzjonijiet:

- In-nuqqas ta' kompetenza ta' din il-Qorti:

- In-nullita` tar-rikors promotur għaliex l-ewwel żewġ talbiet tiegħu mhux imsejsa fuq ksur ta' drittijiet fundamentali u għalhekk kellhom isiru permezz ta' rikors maħluf (Il-Kummissjoni); għaliex huma fl-istess nifs azzjoni ta' reviżjoni ta' deċiżjoni amministrattiva u ksur tad-drittijiet fundamentali, u l-Qorti ma tistax tirrevedi aġir amministrattiv fil-veste kostituzzjonali tagħha (AI).

- L-azzjoni hi monka safejn l-allegazzjoni li 96A tmur kontra l-Kostituzzjoni hija *actio popularis* li ma tistax issir in kwantu allegatament tikser il-jeddijiet fundamentali fl-Art. 33 sa 45 tal-istess Kostituzzjoni (AI).

- It-talba l-Art 96A jikser il-Kostituzzjoni u t-talba li l-Kumitat ma kienx regolarment kostitwit skont l-istess Art 96A huma kontradittorji.

- In-nuqqas t'interess ġuridiku (Il-Kumitat, AI,) u l-istat ta' vittma (Il-Kumitat).

Ikkunsidrat:

L-eċċezzjoni fis-sens li din il-Qorti fis-sede kostituzzjonali tagħha **m'għandhiex kompetenza** tqis materji li jaqgħu taħt il-liġi ordinarja hija bla siwi. Fi kliem il-Qorti Kostituzzjonali:

> "Il-Prim Awla tal-Qorti Civili għandha kompetenza dupplici, dik li tisma' kawzi ta' natura ordinarja u dik li tisma' kawzi ta' natura kostituzzjonali, izda f'dawn ir-rwoli tagħha hija tibqa' dejjem qorti waħda bil-funzjoni li tiddeċiedi kemm kwistjonijiet ta' natura ordinarji u dawk ta' natura kostituzzjonali, anke jekk il-kwistjonijiet jiġu sollevati fl-istess kawża li tkun bdiet bħala kawża ordinarja".

Il-**Professur Ian Refalo,** awtorita` dwar id-dritt kostituzzjonali u amministrattiv, kiteb li:

> "*The First Hall of the Civil Court has indeed a dual jurisdiction, civil and constitutional, but they live side by side and the court is not differently constituted depending on the jurisdiction; it is therefore one and the same jurisdiction*".

Tant hu hekk, li meta f'kawża ċivili quddiem din il-Qorti jitqanqal punt ta' natura "kostituzzjonali" tiddeċidih il-Qorti stess mingħajr ebda formalita` jew xi riferenza għall-istess Qorti kostitwita b'xi mod differenti. Skont Artiklu 3 tal-Kap 12, l-unika Qorti superjuri, li skont Artiklu 32(2) tal-istess Kap, "taqta' l-kawżi kollha ta' natura ċivili jew kummerċjali, u dawk il-kawżi l-oħra kollha li l-liġi tgħid espressament li għandha tieħu konjizzjoni tagħhom", hija l-Qorti Ċivili. Bħal kull Qorti oħra, il-Qorti Ċivili "tista' tiġi maqsuma f'sezzjonijiet differenti" (Art. 2(2) Kap 12). "Sakemm ma jiġix stabbilit mod ieħor b'liġi, il-President ta' Malta "jista' b'Ordni jistabbilixxi l-kategoriji ta' kawżi mogħtija lil kull sessjoni" (Art. 2(2) Kap 12). Permezz t'Avviż Legali twaqqfu erba' sezzjonijiet tal-Qorti Ċivili (Reg. 2). Dawn huma tal-Familja, ta' Ġurisdizzjoni Volontarja, tal-Kummerċ u "s-sessjoni ta' ġurisdizzjoni ġenerali li għandha tissejjaħ il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili". (Reg.3). Lill-Prim'Awla "għandhom jiġu assenjati l-kawżi kollha li jaqgħu taħt il-

kompetenza tal-Qorti Ċivili u li ma jiġux assenjati" lil xi waħda mit-tliet sezzjonijiet l-oħrajn (Reg. 6). Bħala regola ġenerali, il-kawżi jiġu assenjati mir-Reġistratur lis-sezzjonijiet differenti skont il-kategorija li l-kawża tkun taqa' taħtha (Reg.7). Skont Art. 46(2) tal-Kostituzzjoni, il-"Prim'Awla tal-Qorti Ċivili" għandha "ġurisdizzjoni oriġinali" li tisma' lmenti dwar ksur ta' jeddijiet fundamentali. La permezz t'Ordni tal-President u lanqas b'xi liġi, ma hemm imwaqqfa xi sezzjoni tal-Qorti Ċivili biex titratta speċifikament u esklussivament kawżi ta' natura "kostituzzjonali". Tali kompetenza hija mogħtija lil din il-Qorti – Il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili – li hija waħda mill-erba' sezzjonijiet imsemmija, b'żieda mal-kompetenza ġenerali tagħha f'kawżi ċivili għajr dawk assenjati lil xi waħda mit-tliet sezzjonijiet l-oħrajn. In-nomenklatura ta' "Prim'Awla tal-Qorti Ċivili – Sede Kostituzzjonali" hija biss frott ta' prattika tal-foro. Issir għall-konvenjenza; iżda mbagħad tagħti lok għall-impressjoni żbaljata li teżisti xi sezzjoni tal-Qorti Ċivili mwaqqfa apposta biex tisma' kawżi "kostituzzjonali".

Azzjonijiet diversi fl-istess kawża.

Stabbilita l-kompetenza doppja ta' din il-Qorti, iqum il-kweżit jekk isegwix li wieħed jista' jressaq kawża quddiemha li fiha taħlita t'azzjoni "ċivili" t'azzjoni "kostituzzjonali" – inkluż azzjoni; jew, kif eċċepit fil-każ tal-lum, taħlita t'azzjoni "amministrattiva" u azzjoni "kostituzzjonali". Issa s-sistema proċedurali tagħna mhijiex waħda formularja. Il-kawżi jinfetħu permezz ta' att ġudizzjarju li permezz tiegħu jiġu esposti l-fatti li allegatament jiksru xi dritt jew drittijiet tal-attur, u jintalab rimedju. M'hemmx għalfejn li ssir riferenza għal-liġi. Għalkemm, f'Rikors Ġuramentat, din tista' ssir, hi fakultattiva. Sta mbagħad għall-Qorti li tidentifika n-norma astratta applikabbli għall-fatti

allegati. Bħala massima ġenerali, fid-dritt ġudizzjarju modern, l-attwazzjoni tad-dritt soġġettiv issir mingħajr il-ħtieġa li jiġu adoperati azzjonijiet partikolari. Fejn hemm dritt, hemm azzjoni u mhux bil-kontra; m'hemmx għalfejn ikun hemm azzjoni partikolari biex jiġi mħares id-dritt soġġettiv. Barra minn hekk, dwar l-istess fattispeċji dedotta fil-ġudizzju jista' jkun hemm konkors t'azzjonijiet skont it-tipi differenti ta' provvedimenti li jkunu mitluba fid-domanda ġudizzjali.

Marion Pace Axiaq et v Prim Ministru et.[1] kienet kawża li permezz tagħha kien qiegħed – bħall-kawża issa quddiem din il-Qorti – jiġi attakkat il-proċess dwar il-ħatriet fil-ġudikatura, għalkemm it-talbiet kienu bbażati fuq premessi differenti. Permezz tagħha, ġie allegat ksur ta' drittijiet sanċiti mit-Trattat tal-Unjoni Ewropea, iċ-Charter tad-Drittijiet Fondamentali tal-Bniedem, u l-Kostituzzjoni ta' Malta. F'dik il-kawża, li nfetħet quddiem din il-Qorti (diversament kostitwita), l-intimati sostnew li r-rikors promotur kien irritwali għax kien hemm konfużjoni ta' talbiet taħt il-Kostituzzjoni, il-liġijet tal-Unjoni Ewropea u allegazzjoni ta' ksur ta' dritt fondamentali. Skonthom, in kwantu l-azzjoni kienet ibbażata fuq allegazzjoni ta' ksur ta' drittijiet tal-bniedem, kienet nulla għax ma kinitx konformi mar-regoli dwar il-prattika u proċedura ċivili, peress li r-rikorrenti ressqu kawża ċivili izda daħħlu talbiet ta' natura Kostituzzjonali. Din il-Qorti, diversament komposta[2], ċaħdet din l-eċċezzjoni. **Sabet li l-azzjoni kienet *actio popolaris* kontenenti allegazzjonijiet ta' ksur ta' drittijiet tal-bniedem** skont l-istess Kostituzzjoni u l-Konvenzjoni kif ukoll ksur tal-istess Kostituzzjoni fl-artikoli 1 u 65 u artikoli tat-Trattat tal-Unjoni Ewropea u ċ-Charter tad-Drittijiet tal-istess Unjoni. U ċaħdet il-parti tat-talba bbażata fuq ksur tal-

[1] Deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fis-27.09.2019
[2] mill-Onor. Imħallef (illum is-Sinjurija Tiegħu Prim Imħallef) Mark Chetcuti 22.05.2019

jeddijiet tal-bniedem minħabba nuqqas t'interess ġuridiku. Kemm l-atturi kif ukoll il-konvenuti appellaw quddiem il-Qorti Kostituzzjonali, li dwar it-taħlit t'azzjonijiet qalet hekk:

> "32. … l-argument tal-konvenuti indirizzat lejn il-fatt li fir-rikors promotur u fis-sentenza appellata ma ġiex speċifikat li f'dan il-każ il-Prim'Awla kienet qed teżerċita l-funzjoni kostituzzjonali tagħha, ma jimmilitax kontra t-teżi tal-atturi u l-konkluzjoni tal-ewwel Qorti li l-azzjoni hija fil-fatt dik imsejħa *actio popularis* kontemplata fl-artikolu 116 tal-Kostituzzjoni. Ukoll, kif korrettement jgħidu l-atturi l-kwistjonijiet sollevati jemanu mill-istess fatt, jiġifieri s-sistema ta' ħatra ta' ġudikanti, u din il-Qorti ma tara ebda ostakolu legali li dawn jiġu trattati f'kawża wahda ta' natura kostituzzjonali, *multo magis* meta dak li fil-verita` qed jigi attakkat bhala invalidu huma emendi għal artikoli speċifiċi tal-Kostituzzjoni".

Kull azzjoni trid issir skont ir-rit tagħha.

Għalkemm m'hemm xejn xi jżomm, bħala regola ġenerali, milli diversi azzjonijiet isiru f'kawża waħda, tibqa' r-regola li kull profil ġuridiku tal-kontroversja jrid isir skont ir-rit applikabbli għalih. Interessanti li f'***Pace Axiaq***, l-ewwel Qorti ċaħdet it-talbiet safejn kienu bbażati fuq allegat ksur ta' jeddijiet fundamentali minħabba nuqqas ta' *victim status*; u laqgħethom safejn kienu qegħdin jattakkaw il-liġi u allura bħala *actio popularis*. Il-proċedura kienet infetħet permezz ta' Rikors Maħluf li kien att idoneju biex tiġi istitwita l-*actio popularis*. Il-proċedura tar-Rikors Maħluf setgħet issir ukoll dwar l-allegat ksur ta' jeddijiet fundamentali, minflok sempliċi Rikors. Dan għaliex proċedura li suppost issir b'Rikors Ġuramentat u ssir permezz ta' xi att ieħor tkun nulla (Art. 164(1) Kap 12) iżda mhux jekk kawża li messa tinġieb b'rikors tinġieb b'Rikors Ġuramentat (Art. 164(2) Kap 12).

F'din il-kawża, l-ewwel talba – għal dikjarazzjoni li l-Kumitat ma kienx kompost skont l-Art. 96A tal-Kostituzzjoni – hija purament ta' natura

amministrattiva. Fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha, ir-rikorrenti targumenta li *trattandosi* ta' organu kostituzzjonali, l-kawża tagħha mhix waħda amministrattiva għaliex il-Kumitat ma ġiex maħtur mill-Istat iżda mill-istess Kostituzzjoni. Dan mhux legalment korrett. Id-definizzjoni ta' "għemil amministrattiv" hija waħda wiesa ħafna. Barra minn hekk, l-Art. 469A innifsu l-ewwel ħaġa li jistipula hu proprju li l-Qorti tista' tistħarreġ għemil amministrattiv meta "jikser il-Kostituzzjoni" . Biex issir talba bħal din, jinħtieġ li l-kawża tkun infetħet permezz ta' Rikors Guramentat, u mhux b'rikors mhux maħluf. M'hemmx dubju li din it-talba saret irritwalment u għalhekk ma tistax tintlaqa'.

It-tieni talba hija iktar kumplessa, għaliex titlob dikjarazzjoni li l-Kumitat aġixxa *ultra vires* meta ppubblika l-*Guidelines* tiegħu u b'hekk kiser il-jeddijiet fundamentali tar-rikorrenti kif speċifikati. Fil-verita` t-tieni talba tikkonisti f'żewġ talbiet – waħda amministrattiva (ultra vires) u l-oħra kostituzzjonali (ksur ta' jeddijiet fundamentali). L-ewwel parti tat-tieni talba hija preordinata għat-tieni parti tagħha. F'dan, kif ġja ngħad, ma hemm xejn ħażin fil-prinċipju. B'danakollu, issib l-istess ostaklu tal-ewwel talba: hija irritwali għaliex il-kawża saret permezz ta' rikors sempliċi u mhux rikors maħluf, li huwa meħtieġ f'kawża amministrattiva. Xejn ma jiswa li l-ewwel parti tat-tieni talba hija preordinata għat-tieni parti tagħha, għaliex, kif ġja` ngħad, kull profil ġuridiku tal-kontroversja jrid isir skont ir-rit applikabbli għalih.

Hemm ostaklu ieħor għar-rikorrenti. Għalkemm kif diga` ngħad iktar 'il fuq, bħala prinċipju ġenerali m'hemm xejn ħażin li jkun hemm taħlit ta' azzjonijiet fl-istess kawża, ġie deċiż mill-Qorti Kostituzzjonali li ma tistax issir azzjoni amministrattiva bbażata fuq allegat ksur ta' jeddijiet

fundamentali[3]. Il-ġurista Tonio Borg jargumenta li din il-linja ta' ħsieb tista' tkun kuntrarja għall-intenzjoni tal-leġislatur, li fl-Artiklu 469A(1)(a) tal-Kap 12 ta s-setgħa lill-Qrati jistħarrġu l-validita` ta' għemil amministrattiv "meta… jikser il-Kostituzzjoni" bla ma ħalla barra xi parti mill-istess Kostituzzjoni[4]. Jekk wieħed iqis li s-sustanza m'għandhiex tiġi ssagrifikata fuq l-artal tal-proċedura, jasal għall-konklużjoni li m'hemm xejn ħażin li azzjoni ta' stħarriġ ġudizzjarju b'elementi ta' ksur ta' jeddijiet fundamentali ssir f'kawża waħda, kemm għall-ekonomija tal-ġudizzju, għall-ispeditezza, għall-prattiċita` kif ukoll biex jiġu evitati skolli proċedurali. Min-naħa l-oħra, hemm il-prinċipju l-ieħor li qabel tiġi ppreżentata kawża kostituzzjonali jinħtieġ li jiġu eżawriti l-mezzi ordinarji. Jekk ma jsirx hekk, jisfaw ibbanalizzati l-proċeduri kostituzzjonali li suppost huma speċjali, eċċezzjonali u *measures of last resort.*

Permezz tat-tielet talba tagħha, ir-rikorrenti qiegħdha titlob dikjarazzjoni li l-Artiklu 96A u/jew l-applikazzjoni u t-tħaddim tiegħu jikser il-jeddijiet fundamentali tagħha kif indikati. Din it-talba qiegħdha tattakka l-liġi innifisha, jew l-applikazzjoni tagħha – li nzertat liġi ta' livell kostituzzjonali għaliex appuntu tinstab fil-Kostituzzjoni – u mhux xi vjolazzjoni tal-istess liġi mill-organi nkarigati mit-tħaddim tagħha. L-ebda aġir *ultra vires* jew abbużiv m'hu qed jiġi allegat; għall-kuntrarju dak li qiegħed jiġi allegat u mitlub b'din it-talba hu ksur ta' drittijiet fundamentali bl-Artiklu 96A innifsu u/jew bl-applikazzjoni u t-tħaddim tiegħu skont kif stipulat fl-istess disposizzjoni. It-talba għalhekk hija waħda ta' allegat ksur ta' jeddijiet fundamentali li mhix marbuta ma' stħarriġ ġudizzjarju ta' għemil amministrattiv. Din il-Qorti ma tara l-

[3] Emmanuel Ciantar v Kummissarju tal-Pulizija 02.11.2001
[4] Tonio Borg, Judicial Review of Administrative Action in Malta paġna 91 (Ippublikat 2020)

ebda raġuni l-għala m'għandhiex tikkunsidra din it-talba bħala waħda valida u ammissibbli – mingħajr ma b'daqshekk qiegħdha tippronunzja ruħha, għalissa, dwar l-eċċezzjoni tan-nuqqas ta' interess ġuridiku - kif sejra tagħmel fil-parti li jmiss ta' din is-sentenza – u, jekk tiċħad l-istess eċċezzjoni, dwar il-fondatezza *o meno* tagħha fil-mertu.

Interess ġuridiku.

Skont Artiklu 116 tal-Kostituzzjoni, dritt t'azzjoni għal dikjarazzjoni li xi liġi hi invalida tappartjeni lill-persuni kollha mingħajr distinzjoni bla ma jkunu meħtieġa juru x' "interess personali". Dan ma jgħoddx għal liġi li allegatament tikser l-Art. 33 sa 45 tal-Kostituzzjoni. Jekk wieħed jargumenta *a contrario sensu* l-konklużjoni tkun li għar-rigward ta' liġi li allegatament tikser id-drittijiet fundamentali, irid jiġi ppruvat l-interess personali. Skont Art. 46(1) tal-Kostituzzjoni, persuna tista' tattivizza azzjoni ex Art. 33 sa 45 imsemmija jekk tallega li xi disposizzjoni tal-istess Artiklu "tkun qed tiġi jew tkun x'aktarx ser tiġi miksura dwarha".

Ir-rikorrenti ddikjarat li hija m'applikatx wara s-sejħa li saret fit-12 ta' Frar 2021. Lanqas stqarret fir-rikors promotur tagħha, jew matul is-smigħ tal-kawża, jekk kinitx sejra tapplika fil-futur. Kien biss fil-paragrafu ta' qabel l-aħħar fin-nota ta' sottomissjonijiet responsiva tagħha li stqarret li d-drittijiet tagħha kienu sejrin jilledu, jew x'aktarx jilledu, d-drittijiet tagħha "malli hija tissottometti l-espressjoni tagħha." Li jfisser li r-rikorrenti tikkunsidra li tapplika fil-futur. Fir-risposta tiegħu għar-rikors promotur, l-Avukat tal-Istat jeċċepixxi li billi r-rikorrenti m'applikatx, ma jistax ikollha interess ġuridiku. Fin-nota ta' sottomissjonijiet tiegħu, jagħmel referenza għall-ġurisprudenza li telabora dwar il-kunċett tal-interess ġuridiku fil-kuntest tal-liġi ċivili, li, kif sewwa magħruf, jesiġi li l-interess ikun leġittimu u konkret, kif ukoll li d-

domanda ġġib riżultat utli. L-Avukat tal-Istat ma jara l-ebda riżultat utli għar-rikorrenti li kieku l-proċess tal-għażla tal-imħallfin u maġistrati jiġi ddikjarat null u jsir mill-ġdid. Hekk ukoll, il-Kumitat jagħmel riferenza għall-kunċett tradizzjonali tal-interess ġuridiku. Jenfasizza li interess morali mhux biżżejjed, u li l-interess ma jistax ikun ipotetiku, imma "jrid ikun wieħed konkret, u radikat minn ċirkostanzi reali u eżistenti". Il-Kumitat iżda jeżamina wkoll il-kunċett tal-interess ġuridiku mil-lenti ta' ksur ta' jeddijiet fundamentali. Jistqarr li l-fatt li r-rikorrenti hi eliġibbli ma jagħtihiex interess ġuridiku. Iġib l-eżempju ta' talba għal dikjarazzjoni li l-Kap 69 jikser id-dritt għat-tgawdija tal-possedimenti minn persuna li ma jkollha l-ebda proprjeta' mikrija lil terzi. Jagħmel riferenza għall-interpretazzjoni li taw dawn il-Qrati tal-frażi "ikun ġie, ikun qed jiġi jew x'aktarx ser jiġi miksur" li tinstab kemm fil-Kap 319 kif ukoll fil-Kostituzzjoni; fis-sens li "l-espressjoni x'aktarx ma tfissirx li jista' possibilment ikun hemm fil-futur xi ksur ta' tali dritt, iżda jimplika li, fil-każ konkret u mhux sempliċement ipotetiku, il-ksur ravviżat huwa wieħed reali u imminenti"; u illi l-interess ta' kull ċittadin li jara li l-liġi titħares ma jagħmlux vittma fis-sens tal-liġi. Il-Kumitat imbagħad jiċċita lil: (1) l-awtriċi **Karen Reid** li kitbet li "*The applicant must be able to show that he or she is a victim of the events or measures which base the allegations. No* actio popularis *will be entertained*". (2) ***Ada Rossi v Italy*** li ċaħdet id-dritt ta' varji persuni u assoċjazzjonijiet li jikkontestaw awtorizzazzjoni mill-Qrati Taljani li ġenitur ta' tfajla fi stat veġetattiv għaliex ma kinitx teffettwa dritt proprju tagħhom. (3) ***Oardiri v Switzerland*** li ċaħdet talba biex titħassar emenda fil-kostituzzjoni Svizzera li tipprojbixxi l-bini ta' minaretti. L-applikant, Musulman, allega li dan jikser id-dritt tiegħu ta' liberta' reliġjuża. Ma qalx li kien bi ħsiebu jibni moskeja fil-futur qarib. Il-possibilita` li fil-futur jagħmel dan

ma kinitx biżżejjed. Lanqas ma wera kif id-divejt ifixklu fil-prattika tar-reliġjon tiegħu.

Ir-rikorrenti tirribatti li l-interess tagħha huwa attwali, għaliex bl-aġir *ultra vires* tpoġġiet fi żvantaġġ vis-à-vis applikanti li diġa` ġew approvati. It-talbiet li għamlet f'dan ir-rigward iżda mhumiex sejrin jiġu ammessi. Rigward it-talba li sejra tiġi ammessa, ir-rikorrenti tissottometti hekk: "Kif qatt tista' tivverifika x'kienu r-raġunijiet għala persuna intgħażlet biex tiġi rakkomandata u persuna oħra ma ntagħżlitx? Il-ħabi huwa odjuż, speċjalment f'istituzzjoni ġudizzjarja". Hija tilqa' wkoll għall-eżempju miġjub dwar il-liġi tal-kera għaliex hija diġa' titulari tad-dritt li tippreżenta espressjoni ta' interess; kuntrarjament għal min ma jkollux post mikri.

Ikkunsidrat:

Il-Kostituzzjoni ta' Malta tirreferi kemm għall-interess ġuridiku kif ukoll għall-*victim status*. Min-naħa l-oħra, Artiklu 34 tal-Konvenzjoni titkellem fuq *victim status*.

Hemm differenzi bejn l-interess ġuridiku kif definit fid-dritt ċivili u l-*victim status* kif magħruf mill-Qorti ta' Strasburgu. Interess ġuridiku jrid ikun dirett. Il-*victim status* jista' jkun kemm dirett kif ukoll indirett. L-interess ġuridiku jrid ikun attwali. Il-*victim status* jista' wkoll ikun potenzjali.

Il-Kostituzzjoni ma tgħidx espressament li biex wieħed jallega ksur ta' jedd fundamentali, irid ikollu interess ġuridiku. Tgħid li biex wieħed jattakka liġi mhux fuq ksur fundamentali, ma jridx jipprova li għandu

interess ġuridiku[5]. Huwa biss permezz ta' raġunament *a contrario sensu* li wieħed jasal għall-konklużjoni loġika li f'każ ta' liġi li tikser il-jedd fundamentali, jinħtieġ l-interess ġuridiku. B'danakollu, hemm imbagħad id-disposizzjoni fil-Kostituzzjoni li tgħid li wieħed jista' jallega ksur ta' jedd li aktarx ikun sejjer jinkiser. Dan iwessa' l-kunċett tal-attwalita` tal-interess ġuridiku. **J.J. Cremona**, *conditor* tal-Kostituzzjoni tal-Indipendenza, jikkummenta li:

> *"A striking feature of these provisions is that the right to seize the court is granted also to any person who alleges that any of his protected rights is 'likely' to be contravened, which could cover also a reasonable probability that an apprehended action may take place. This is in a sense an interesting extension of the ordinary 'victim' concept."*

F'dan ir-rigward il-Kostituzzjoni tagħna hija artikolata b'mod iktar wiesa mill-Konvenzjoni, li permezz tal-Artiklu 34 tagħha, tgħid sempliċiment li l-Qorti ta' Strasburgu tista' tirċievi applikazzjonijiet individwali minn kwalunkwe persuna, organizzazzjoni non-governattiva jew gruppi t'individwi "***claiming to be the victim of a violation"***. In-nozzjoni ta' vittma potenzjali ma nsibuhiex fit-test tal-Konvenzjoni.

B'danakollu, il-Qorti ta' Strasburgu tat interpretazzjoni wiesgha ta' min jikkwalifika bħala vittma. Dan għaliex tqis li m'għandniex napplikaw b'mod strett l-elementi tal-interess ġuridiku f'tema ta' allegat ksur ta' jeddijiet fundamentali. Filwaqt li m'għandniex inħallu lil kull ċittadin li ma togħġbux liġi li jagħmel kawża abbażi ta' ksur tal-jeddijiet fundamentali, min-naħa l-oħra lanqas għandna naddottaw sistema riġida li ma tagħtix kenn lil min fil-fatt jista' jintlaqat. Il-Qorti ta' Strasburgu sewwa ammoniet li huwa mistenni li x'wieħed jifhem b' 'vittma' jevolvi

[5] Artiklu 116 tal-Kostituzzjoni

fid-dawl tal-kundizzjonijiet tas-soċjeta` kontemporanja u jrid jiġi applikat mingħajr formaliżmu eċċessiv[6].

Min-naħa l-waħda, għalhekk, il-Qorti Ewropea ma tagħtix widen għal ilmenti fl-astratt, bħal meta xi ħadd jilmenta b'mod ġenerali minn ċerta leġislazzjoni. Hekk kien il-każ ta' Quardiri ċċitat minn wieħed mill-intimati. Kemm f'dak il-każ kif ukoll f'każ ieħor relatat, il-Qorti ċaħdet l-applikazzjonijiet billi l-applikanti ma rnexxilhomx jippruvaw li l-projbizzjoni tal-bini ta' minaretti kellha effett dirett fuq it-twemmin tagħhom. Is-sempliċi possibilita` li setgħet teffettwa t-twemmin tagħhom fil-futur ma kinitx biżżejjed biex tagħmilhom vittmi. L-ilment kien magħmul fl-astratt. Il-Qorti madanakollu kkummentat li l-każ seta' kien differenti li kieku l-applikant applika għall-bini ta' minaret u l-permess ġie rifjutat.

Min-naħa l-oħra, il-ġurisprudenza ferm kopjuża tal-Qorti Ewropea li titratta l-kunċett ta' vittma potenzjali hija waħda wiesgha u liberali, u fl-affermattiv fil-każijiet li ġejjin :-

- Jekk il-liġi impunjata ġġiegħel lill-applikant ibiddel il-kondotta tiegħu:

- Fil-każ ta' *Klass*[7] ddeċidiet li applikant seta' jisfida s-sempliċi eżistenza ta' miżuri sigrieti (interċettazzjoni tat-telefon mingħajr ma tkun avżata l-persuna kkonċernata) jew ta' leġislazzjoni li tippermetti miżuri bħal dawn, **mingħajr il-ħtieġa li jipprova li tali miżuri kienu ġew fil-fatt applikati fil-konfront tiegħu**. Il-biża' li jkun hemm sorveljanza bilfors ixxellef il-kunfidenza tal-applikant li juża' t-telefon b'mod ħieles.

---

[6] Monnat v Switzerland §30-33; Gorraiz Lizarraga v Spain §38; Stukus v Poland §35; Zietal v Poland §54-59
[7] Klass v Germany 06.09.1978 (5029/71)

- Fil-każ ta' *Norris*[8] iddeċidiet li raġel omosesswali seta' jsostni li kien vittma ta' leġislazzjoni Irlandiża li kkriminalizzat atti sesswali konsenswali bejn l-irġiel, għaliex kellu l-għażla li jew jobdi l-liġi u jrażżan l-impulsi sesswali tiegħu, inkella jiżvogahom u jirriskja prosekuzzjoni. **Ebda passi ma kienu ttieħdu kontrih**.

- Fil-każ ta' *Michaud*[9] l-applikant kien avukat speċjalizzat f'materja ta' taxxa u finanzi. In-National Bar Council għadda regolamenti u proċeduri li jorbtu lill-avukati kollha sabiex jirraportaw attivitajiet suspettużi fil-kuntest tal-ħasil ta' flus. Ilmenta li dan jikser il-privileġġ bejn avukat u klijent. **Ebda passi ma ttieħdu kontrih** mill-Bar Council u għalhekk f'dan is-sens ma kienx direttament effettwat. Il-Qorti qalet li kellu status ta' vittma.

- Fil-każ ta' *Sejdiċ*[10] l-applikanti lmentaw li l-ineliġibilita` tagħhom li jikkontestaw l-elezzjoni għall-House of Peoples u l-Presidenza minħabba l-oriġini Roma jew Ludija tagħhom kienet tammonta għal diskriminazzjoni razzjali. **Ma applikawx bħala kandidati.** B'danakollu, l-Qorti aċċettat li kellhom status ta' vittmi. Hija qalet li " *In the present case, given the applicants' active participation in public life, it would be entirely coherent that they would in fact consider running for the House of Peoples or the Presidency. The applicants may therefore claim to be victims of the alleged discrimination"*.

[8] Norris v Ireland 26.10.1988 (10581/83)
[9] Michaud v France §§51-52 06.12.2012 (12323/11)
[10] Sejdic and Finci v Bosnia and Herzegovina §28 22.12.2009 (27996/06 u 34836/06)

- Fil-każ ta' *Kosaite-Cypiene*[11] erba' nisa lmentaw minn leġislazzjoni domestika li ma kinitx tippermettilhom jiksbu l-assistenza ta' professjonisti mediċi mis-sistema tas-saħħa tal-Litwanja meta jwelldu d-dar. L-ewwel u r-raba' applikanti ma kinux direttament effettwati għaliex **ma kinux tqal jew jippjanaw li jwelldu d-dar** fid-data tal-applikazzjoni tagħhom quddiem il-Qorti. L-ewwel applikant kienet welldet id-dar qabel ma ppreżentat l-applikazzjoni. Ir-raba' applikant sostniet li għalkemm setgħet twelled, **beżgħet tinqabad tqila**. Minkejja n-nuqqas t'attwalita` tal-interess, il-Qorti xorta waħda kkunsidrathom bħala vittmi.

Ikkunsidrat:

Il-każ Rossi msemmi minn wieħed mill-intimati ma jistax jiġi mqabbel mal-każ preżenti għaliex f'dak il-każ qajla kien hemm probabbilita` li r-rikorrenti jispiċċaw fi stat veġetattiv. Ma kinux effettwati personalment – kuntrarjament għall-każ tar-rikorrenti. Fil-każ l-ieħor, ir-rikorrent ma wera l-ebda intenzjoni li jibni minaretta u fi kwalunkwe każ – almenu kif iddeċidiet il-Qorti – b'daqshekk ma ġiex imxekkel mit-tħaddim tar-reliġjon tiegħu. Il-każ preżenti huwa daqsxejn differenti. Imqar jekk ir-rikorrenti ma tapplikax, hi qiegħdha tallega – tajjeb jew ħażin - li l-Art 96A tal-Kostituzzjoni, fil-parti tiegħu li timponi s-segretezza, qiegħed – fil-preżent u mhux fil-futur; attwalment u mhux ipotetikament – ipoġġiha fi żvantaġġ vis-à-vis applikanti oħrajn. Żvantaġġ li anke llum jista' jservi biex iwassal lir-rikorrenti biex ma tissottomettix l-espressjoni ta' interess tagħha. Ir-rikorrenti mhix qed tagħmel talba fl-astratt imma ilment dwar liġi li tolqot direttament lil dawk l-avukati li huma kandidati eliġibbli biex jiġu kkunsidrati għall-elevazzjoni għall-ġudikatura. Bħal fil-każijiet

[11] Kosaite-Cypiene and others v Lithuania 04.06.2019 (69489/12)

suċċitati, ir-rikorrenti tappartjeni għal klassi ta' nies li huma fil-periklu li jiġu direttament effettwati mil-leġislazzjoni attakkata. Mhux meħtieġ li hija tkun applikat biex tkun vittma – l-istess bħall-każ tal-ilmentaturi fil-każ *Sejdic*, li ma kinux applikaw bħala kandidati għall-elezzjoni; u fil-każ tal-ewwel ilmentatur ta' *Kosaite-Cypiene* li kienet diġa` welldet u r-raba' applikant li ma kinitx u ma kienx bi ħsiebha toħroġ tqila, u l-ebda waħda minnhom ma kienux qegħdin jippjanaw li jwelldu d-dar. Għalhekk din il-Qorti ssib li r-rikorrenti tikkwalifika bħala vittma.

Decide:

Għal dawn il-motivi, l-Qorti tiddeklina milli tieħu konjizzjoni tal-ewwel u t-tieni talba billi huma rritwali – salv kull azzjoni oħra talvolta spettanti lir-rikorrenti - filwaqt li tiddikjara t-tielet talba ammissibbli u tilqa' l-eċċezzjonijiet preliminari tal-intimati safejn huma kompatibbli ma' din id-deċiżjoni.

Spejjeż riżervati għall-ġudizzju finali.

ONOR. IMĦALLEF
GRAZIO MERCIECA